

THE NATIVIST IDEOLOGY OF THE EUROPEAN EXTREME RIGHT: FROM ANTISEMITISM TO ISLAMOPHOBIA

CİHAN UZUNÇAYIR

Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Kamu Yönetimi.

Mail: cihanuzuncayir@gmail.com,

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0734-4303>

ABSTRACT

In this study, it is claimed that cultural racism and Islamophobia play an important role in the ideological framework of the extreme right parties in Europe in the post-1980 period. The prominence of cultural racism and Islamophobia in the ideological profile of the extreme right is closely related to the disrepute and extremist image of biological racism and antisemitism in the post-World War II period. With the end of the modern period of antisemitism after the Holocaust, the meaning of Judaism for Europe has undergone a great change. With the end of colonialism, immigration from the former colonial lands to Europe has made the issue of immigration the main agenda of the extreme right parties. The nativist ideology of the extreme right has made Islam and Muslims the target of a marginalization policy due to their identities, values, habits and several other characteristics. Nativism emphasizes the cultural difference of immigrants and their alienation to the values of the native majority. It is claimed that due to the archaic, uncivilized and authoritarian features of Islam, it is incompatible with the cultural structure of the West that has absorbed and internalized liberal democratic values. In the period of modern anti-Semitism from the end of the nineteenth century to the Second World War, negative features stand out such as hostility to Western civilization, cultural incompatibility, and the patriarchy attributed to the Jews. In this context, the discussion of the transition from anti-Semitism to Islamophobia in the ideology of extreme right parties is examined over the similarities between the modern anti-Semitism period and today's Islamophobia.

Keywords: Extreme Right, Europe, Islamophobia, Anti-Semitism, Nativism

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü:	Araştırma
Geliş Tarihi:	05.09.2020
Kabul Tarihi:	16.10.2020
Yayın Tarihi:	15.03.2021
Yayın Sezonu:	Ocak - Haziran

Makaleye Atıf Bilgisi

UZUNÇAYIR Cihan (2021). "Avrupa Aşırı Sağının Yerlici İdeolojisi: Antisemitizmden İslamofobi'ye", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Yıl: 17, Sayı: 60. (164-186)

[muhafazakardusunce](#) • yıl:17 - sayı:60 • ocak - haziran 2021

AVRUPA AŞIRI SAĞININ YERLİCİ İDEOLOJİSİ: ANTİSEMİTİZMDEN İSLAMOFOBİ'YE

CİHAN UZUNÇAYIR

öz

Bu çalışmada, kültürel ırkçılık ve İslamofobi'nin 1980 sonrası dönemde Avrupa'daki aşırı sağ partilerin ideolojik ana çerçevesinde önemli bir yere sahip olduğu ileri sürülmektedir. Aşırı sağın ideolojik profilinde kültürel ırkçılığın ve İslamofobi'nin öne çıkması, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde biyolojik ırkçılık ve antisemitizmin kötü şöhretli ve aşırılık yanlısı imajıyla yakından ilgilidir. Holokost sonrasında modern antisemitizm döneminin kapanmasıyla birlikte Yahudiliğin Avrupa açısından taşıdığı anlam büyük bir değişime uğramıştır. Sömürgeciliğin sona ermesiyle eski sömürge topraklarından Avrupa'ya yönelen göçler, göç meselesini aşırı sağ partilerin ana gündem maddesi haline getirmiştir. Aşırı sağın yerlici ideolojisi, İslam'ı ve Müslümanları kimliği, değerleri, alışkanlıkları ve diğer birçok özelliği sebebiyle ötekileştirilen hedef haline getirmiştir. Yerlilik, göçmenlerin kültürel farklılığına ve yerli çoğunlukların değerlerine yabancı oluşuna vurgu yapmaktadır. İslam'ın arkaik, gayri medeni ve otoriter özelliklerinden dolayı liberal demokratik değerleri özümseyen ve içselleştiren Batı'nın kültürel yapısıyla uyumsuzluk gösterdiği ileri sürülmektedir. On dokuzuncu yüzyılın sonundan İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar olan süreci kapsayan modern antisemitizm döneminde Batı medeniyetine düşmanlık, kültürel uyumsuzluk, ataerkillik gibi olumsuz özelliklerin Yahudilere atfedildiği görülmektedir. Bu çerçevede, çalışmada aşırı sağ partilerin ideolojisinde antisemitizmden İslamofobi'ye geçiş tartışması, modern antisemitizm dönemiyle günümüzün İslamofobi'si arasındaki benzerlikler üzerinden incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Sağ, Avrupa, İslamofobi, Antisemitizm, Yerlilik.

Giriş

1980 sonrası dönemde aşırı sağ partiler yeni bir yükseliş sürecine girmişlerdir. Aşırı sağ partilerin yeni dalgası olarak adlandırılan bu evrede, pek çok ülkede parlamentolara girebilmiş, iktidar koalisyonlarına ortak olabilmemiş ve anaakım politikayı ve aktörleri etkileyebilecek güce erişmişlerdir. O dönemden günümüze uzanan süreçte aşırı sağ partilerin gösterdikleri başarılı performans ve yükseliş eğilimini seçmenlere, siyasi fırsat yapısı koşullarına ve aktör yeteneklerine bakarak açıklamak mümkündür (Uzunçayır, 2020). Bu çalışmada aşırı sağ partilerin yakın dönemde elde ettiği başarılı sonuçları ve güçlenişlerini etkileyen aktör yetenekleri bağlamında, ideolojik değişim ve uyum sağlama kabiliyetlerine odaklanılacaktır. 1980 sonrası süreçte aşırı sağ partiler yeni bir ideolojik ana çerçeve benimseyerek yeni bir suret edinmişlerdir. Biyolojik ırkçılık, antisemitizm ve siyasal sistemin anti-demokratik eleştirisi unsurlarını bir araya getiren aşırı sağın eski ana çerçevesi, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarıyla birlikte güçsüz hale gelmiştir. Bu nedenle yeni dalga aşırı sağ partiler, demokrasiye doğrudan reddiye siyaseti yerine yerleşik düzen karşıtı popülizmi, biyolojik ırkçılık yerine kültürel ırkçılığı ve antisemitizm yerine İslamofobi'yi öne çıkaran yeni bir ideolojik profili benimseyerek geçmiş dönemle bağlarını koparmaya çalışmıştır (Rydgren, 2005: 426).

Çalışmada aşırı sağın ideolojik profilindeki revizyonun sebeplerini kavramak için, İkinci Dünya Savaşı sonrasında antisemitizmin Avrupa kimliği açısından anlamının kökten değişimi ile sömürgeciliğin sona ermesiyle birlikte Avrupa'ya yönelen göçlerin beraberinde getirdiği sonuçları birlikte değerlendirmek gerektiğini savunuyoruz. Avrupa kimliğinin krizinin ortaya çıkışı ve İslamofobi'nin yükselişinde oryantalizmin ve sömürgeci geçmişin izlerini takip ediyoruz. Fiziksel görünümleri, kültürel arka planları, değerleri ve alışkanlıklarıyla Batı medeniyetine yabancı görülen Müslümanların ötekileştirme sürecinin anlaşılabilmesi için yerlilik kavramına başvuruyoruz. Aşırı sağın aracı rolü çerçevesinde bugünün Müslümanlarına dönük İslamofobik önyargılarla, modern antisemitizm döneminde Yahudilere yönelik düşmanlığın benzerlik ve ortaklıklarına eğilerek antisemitizmden İslamofobi'ye geçiş iddiasının yerindeliğini tartışıyoruz.

Bu plan dâhilinde çalışmanın ilk başlığında biyolojik ırkçılıktan kültürel ırkçılığa geçiş süreci ve kültürel ırkçılığın yeniliği sorunu ele alınmaktadır. İkinci olarak aşırı sağ partilerin ideolojisinde göçmen karşıtlığının rolü değerlendirilmekte ve bunun yerlici ideolojiyle ilişkisi ortaya koyulmaktadır. Üçüncü başlıkta modern antisemitizmin tarihsel süreçteki aşamalarına yer verilmekte ve antisemitizmde yaşanan değişimlerin aşırı sağın ideolojisine etkisine değinilmektedir. Dördüncü başlıkta İslamofobi'nin tarihsel gelişimi,

oryantalizm ve sömürgecilikle ilişkisi çerçevesinde yorumlanmakta ve bu mirasın aşırı sağ partilerin yerlici ideolojilerini nasıl etkilediği üzerinde durulmaktadır. Son başlıkta ise modern antisemitizm ile günümüz İslamofobi'si arasındaki benzerlikler aşırı sağın aktörlüğü çerçevesinde tartışılmaktadır.

Milliyetçilik, Irk ve Ulus

Milliyetçilik, aşırı sağ partilerin ideolojik kaynaklarının en önemli parçalarından birisidir. Aşırı sağcılık, temel unsurları homojen bir ulus miti, romantik ve popülist ultra-milliyetçilik olan bir siyasal ideoloji olarak tanımlanır. Bu tanım uyarınca ulus fikri, demos ve etnos kutupları arasında bir yerde bulunan odak noktasına sahiptir. Milliyetçi mit, devlet ve ulus arasında bir uyum oluşturmak ve ulus düşüncesini aşırı kolektif homojenlik imajına dönüştürmek ister. Bu doğrultuda etnik, dinsel, dilsel ve diğer kültürel ve politik dışlama standartlarını radikalleştirerek bir ulus ve ulusal aidiyet fikri oluşturmayı hedefler (Minkenberg, 2003: 151).

19. yüzyıl sonundan İkinci Dünya Savaşı'na kadar ulusun homojenliği ideali biyolojik ırkçılığın argümanları doğrultusunda sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle faşizm döneminde zirvesine ulaşan bu dışlayıcılık teorisi ve pratiği, insan türünün eşitsizliği ideolojisi tarafından meşrulaştırılmış bir emperyal ve/veya koloni hâkimiyeti anlayışına hizmet etmiştir. Irkların veya medeniyetlerin hiyerarşik sınıflandırıldığı bir modeli merkezine almıştır (Taguieff, 1990: 117). Kafatası ölçümleri, kan ve dokuların mikroskobik incelenmesi, dil analizi gibi sözde “nesnel” ve ampirik araştırmaların metodolojileri ve söylemi yoluyla kendisini bilimsel bir kisve altında sunmuştur (MacMaster, 2001: 193). Bu ırkçılık anlayışında eşitsizlik; iletişim kuramama, karşılaştırılmazlık ve benzersizlikten daha önemli bir sorun alanını oluşturmuştur. Temel saplantısı üstün insanların değerinin düşmesi ve rütbe kaybetmesi şeklinde tezahür etmiştir (Taguieff, 1990: 117).

Söz konusu argümanlarıyla biyolojik ırkçılık İkinci Dünya Savaşı sırasında Yahudilerin toplu imhasına giden yolun taşlarını döşemiştir. Bu kanlı sicili ve sözde bilimsellik iddiasının büyük bir safsata olduğunun ortaya çıkması nedeniyle, savaş sonrası dönemde gözden düşmüş ve itibarsızlaşmıştır. Konjonktürün anti-faşist doğasının yanı sıra, görülmemiş ekonomik büyüme, düşük işsizlik ve katı refah devleti uygulamalarının etkisi sayesinde bu ırkçı fikirler, marjindeki küçük grupçukların sloganlarında yaşama şansı bulabilmiştir. Diğer taraftan 1960 ve 1970'li yıllarda Batı Avrupa ülkelerine toplu göçün başlamasıyla birlikte aşırı sağ çevrelerde ırkçılık paradigması, yeni bir kılıkta ve dönemin sorunlarına adapte edilmiş haliyle yeniden tedavüle sokulmuştur. Bu girişimin öncülüğünü faşizmi savaş sonrası

dönemin koşullarına uydurmaya çabalayan Fransa'daki Yeni Sağ (*Nouvelle Droite*) hareketi üstlenmiştir. Hareket, Alain de Benoist öncülüğünde kurulan GRECE (Avrupa Uygarlığı için Araştırma ve Çalışma Grubu) etrafında örgütlenmiş ve temelde neofaşist felsefeyi güncellemeye, doktrinin tartışmalı yönlerini yeniden şekillendirmeye ve klasik faşist temalara yeni bir suret kazandırmaya çalışmıştır (Antón-Mellón, 2013: 55).

Bu minvalde Yeni Sağ'ın temel stratejilerinden birisinin faşizme savaş sonrası dönemde metapolitik bir yön verme gayreti olduğunu söyleyebiliriz. Yeni Sağ, İtalyan Marksist Antonio Gramsci tarafından geliştirilen “kültürel hegemonya” kavramı üzerinden liberal demokrasinin bireycilik, insan haklarının evrenselliği, eşitlikçilik ve çokkültürlülük gibi temel özelliklerine saldırarak, liberalizmin entelektüel meşruiyetini baltalamayı amaçlayan “sağ kanat bir Gramşçilik” yaratmayı hedeflemiştir (Griffin, 2006: 23). Kültürel hegemonya elde etme arayışında Yeni Sağ, solun kavram ve teorizasyonunu ters yüz ederek kendisine mal etmede herhangi bir sakınca görmemiştir. Bu durumu çokkültürlülük çerçevesini kullanışlarında da görebilmek mümkündür. Savaş sonrası dönemin ırkçılık-karşıtı hümanist ve kozmopolitçi tezlerinin büyük bir kısmı, kültürlerin çeşitliliğini, eşitliğini –insan uygarlığını oluşturan bu kültürlerin çok sesli birliği- ve aynı zamanda bunların tarih boyunca sürekliliklerini tanımaya yönelik bir anlayışı benimsemiştir. Yeni Sağ, solun bu çokkültürlülük kavrayışını kendi “sağ çokkültürlülük” yaklaşımına tercüme etmiştir. Bütün uygarlıkların eşit derecede saygıya değer ve insanlığın ilerlemesi için gerekli olduğunu kabul eden Yeni Sağ, bunu demokratikleşme için bir tanınma politikası olarak öneren soldan farklı şekilde bir dışlama aracı olarak kullanmıştır (Spektorowski, 2012). Farklılıkçı ırkçılık, kültürel ırkçılık ya da etnopluralizm de denilen bu dışlayıcılık siyaseti, kendileriyle “ötekiler” arasında bir ayırım yapmalarına, göçmenlerin kültürel miraslarını paylaşmamalarına ve diğerlerini dışlayarak kültürel mirası koruma ihtiyacını dile getirmelerine olanak tanımıştır. Bu “yeni” ırkçılık kavrayışı, savaş sonrası dönemin ırkçılık-ırkçılık karşıtlığı arasındaki çatışmadan dersler almış ve çokkültürlülüğün teorik tutarsızlıklarından paradoksal şekilde faydalanarak kendisine meşru bir zemin yaratmaya çalışmıştır. Çokkültürlü bir dünyanın selameti için, “hoşgörü eşikleri”ne saygı göstermenin, “kültürel mesafeleri” korumanın, bireylerin bir tek kültürün mirasçıları ve taşıyıcıları olduğunu ileri süren yaklaşım uyarınca toplulukları ayırmanın gerekliliğine vurgu yapmıştır (Balibar, 2012: 31-32).

Yeni Sağ'ın öncülüğünde formüle edilen bu kültürel ırkçılık anlayışında biyolojik ırkçılığa içkin üstünlük-aşağılık ilişkisinin yokluğu ve eşitsizlik iddiasının söz konusu olmadığı ileri sürülmektedir. Bu görüşün öncü teorisyenlerinden Alain de Benoist biyolojiden çok kültüre vurgu yapan bu farklılıkçılığın, ırkçılık olarak görülemeyeceğini savunur. Zira ona göre kültürler arasında bir hiyerarşi kurulmadığı için ırkçılıktan söz etmek mümkün değildir (Spektorowski, 2012: 49). Ancak burada bir ırkçılık olmadığı iddiası dayanaktan yoksundur. Benoist'in kültürler arasında bir hiyerarşi kurulmadığı iddiası sadece görüntüde doğrudur. Arka planda ayrı kendilikler olarak kavranan kültürlerin farklılığı, "Avrupalı" alan içindeki kültürel eşitsizliği esas alır. Bu bakımdan insanlığın tarihsel kültürlerinin iki büyük sınıfa ayrıldığı düşüncesi yeni bir surette ifade edilmektedir: Evrenselci ve ilerici olanlar ile iflah olmaz şekilde partikülarist ve dolayısıyla "ilkel" olanlar. Diğer taraftan bireyci modelin baskın olduğu günümüzde, "bireysel" girişime değer veren ve bunu destekleyen kültürlerin, toplumsal ve siyasal bireyciliği dizginleyenlere kıyasla üstün tutuluyor oluşu da eşitsiz ilişkinin bir başka varyantını oluşturmaktadır. Yine biyolojik görüşten koptuğunu iddia eden bu paradigma, kültürü, bireyleri ve grupları dokunulmaz ve değişmez bir soy belirlenimine göre kategorize ederek işlevsel kılmıştır. Dolayısıyla biyolojik ırkçılıktan kültürel ırkçılığa geçiş iddiasında hiyerarşinin, eşitsizlik ilişkisinin ve dışlayıcılığın devam ettiğini ancak –savaş sonrası konjonktürün etkisiyle– bunları gerçekleştirmenin yolları ve araçlarının değiştiğini ileri sürebiliriz (Balibar, 2012).

Özellikle 1960 sonrası süreçte toplu göç alan Batı Avrupa ülkelerindeki aşırı sağ partilerin, göçmen karşıtlığını açık ırkçılık damgası yemeden ve "kabul edilebilir bir çerçevede" ifade edebilmeleri kültürel ırkçılığın savları doğrultusunda mümkün olabilmıştır. Göçmenlerin farklı bir kültüre sahip olduklarını ve bu kültürel uyumsuzluğun da bir arada yaşamayı imkânsız hale getirdiğini savunmuşlardır. Her halkın kendi farklılıklarını kendi doğal ortamında korumayı ve geliştirebilmeyi sürdürebilmesi gerektiği iddiasındaki aşırı sağ partiler, göçü hem ev sahibi kültüre ve onun kimliğine zarar verici olduğu hem de göçmenlerin kendine özgü kimliğini kaybetmesine sebep olacağı gerekçesiyle tehlikeli olarak sunmuşlardır (Taguieff, 1990: 116).

Göçmen Karşıtlığı ve Yerlilik

Göç konusu aşırı sağ partilerin ideolojisinde en önemli başlıklardan birisini oluşturur. Öyle ki toplu göçe yönelik tepkiyi mobilize etmeye çalışmaları ve göç konusunun programlarındaki merkeziliği sebebiyle "göçmen

karşıtı partiler” olarak da anılmaktadırlar. Esasında Batı Avrupa’da aşırı sağ partilerin göçmen karşıtı bir gündemi benimsemesinin hikâyesi 1960’lı yıllara uzanmaktadır. İlk göç dalgası İtalya, İspanya ve Portekiz gibi ülkelerden ekonomik ihtiyaçların karşılanması için misafir işçi alımıyla gerçekleşmiştir. Ancak göçü Avrupa için önemli bir sorun haline getiren esas gelişme, sömürgecilğin sona ermesi ve eski sömürge ülkelerinden insanların kitleler halinde kıtaya gelmesi olmuştur. Kuzey ve Sahra-altı Afrika, Karayipler, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerden gelenler Avrupa’nın demografik yapısında ciddi bir değişim yaratmıştır. Nitekim bu değişim süreci 1970’lerde Fransa ve Almanya’ya Türkiye’den gelen işçi göçüyle birlikte hızlanarak devam etmiştir (Berezin, 2011: 34-35; Paxton, 2014: 299).

Göç dalgası yapısal işsizlik sorununun patlak verdiği ve refah devletinin krize girdiği bir dönemde öncelikle ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla ele alınan bir mesele olarak değerlendirilmiştir. Aşırı sağ partiler bu dönemde, göçmenlerin ev sahibi ülkenin yerlilerinin işlerini, evlerini ve refah standartlarını ellerinden alabileceği korkusunu işlemişlerdir. 1980 sonrası süreçte göçmen karşıtlığında ekonomik kaygılar etkisini korumuş olmakla birlikte esas mobilize edici gücünü kültürel meselelere bırakmıştır (Mudde, 2012: 10). Göçmenlerin Avrupalı değerlere uyum dereceleri ve asimilasyona uygunluklarını belirleyen kültürel arka planları, onlara ilişkin değerlendirmeleri doğrudan etkiler hale gelmiştir. Bu nedenle kolay asimile olacağı varsayılan ve Batı medeniyeti dairesi içerisinde kabul edilen Polonya, İtalya, İspanya ve Portekiz gibi ülkelerden gelen göçmenler ile kültürel geçmişleri sebebiyle asimilasyonları imkânsız sayılan (Müslüman) ülkelerden gelen yeni göçmenler arasında net bir ayırım yapılmaya başlanmıştır. Kültürel ırkçılık anlayışına uygun şekilde göçmenler, asimilasyona direnişlerinin ya da uyumlarının az ya da çok oluşuna göre ayırt edilmiş ve aşamalandırılmıştır. Yabancı kültürler küçümsenmiş ve onların üyelerine de medeniyete ihtiyaç duyan aşağı insanlar muamelesi yapılmıştır (Spektorowski, 2012: 48).¹ Bu fikrin en vurucu örneklerinden birisini Belçika’daki Vlaams Belang (VB, Flaman Çıkarı) partisinin “Asimile Ol ya da Evine Git!” sloganında görebilmek mümkündür. Parti’ye göre “asimilasyon”, “normlarımızı, değerlerimizi, geleneklerimizi, alışkanlıklarımızı ve önemli ilkelerimizi” benimsemeyi

1 Özellikle Fransa örneğinde bu yaklaşımın belirgin oluşu tesadüf değildir. Sömürgeciğe özgü “medenileştirme misyonu”na ve “beyaz adamın yükü”ne olan inanç, sömürgeleştirilmiş uluslar ve göçmenleri Fransız toplumuna asimile etme fikrine egemen olmuştur. Fransa’nın böyle bir misyonu olduğuna dair duyulan sorumluluk hissi ve kendine güven, farklı ahlaki kodların kendine özgü değerlerini anlama yeteneklerini engellemiştir (Balibar, 2012: 35).

gerektirir. Asimile olmayı reddedenler ise “geri dönüş politikası” olarak ifade ettikleri şeye tabi tutulmalıdır (Betz, 2019: 16).

Göçmenleri veya mültecileri bir bütün olarak sorunsallaştırmayan ancak yeni gelenler arasında belirli bir grubu kimliği, değerleri, alışkanlıkları ve diğer birçok özelliği dolayısıyla karşıtlığın nesnesi haline getiren bir ötekileştirme süreci, göçmen karşıtlığı ya da yabancı düşmanlığı kategorileri altında incelenerek anlaşılacak kadar farklı bir durumun söz konusu olduğunu bize göstermektedir. Bu nedenle olguyu yeni bir isimlendirme altında, göç karşıtlığı, yabancı düşmanlığı ve milliyetçilik gibi daha az uygun kategorileri kapsayan ama ondan daha fazla bir anlamı da ifade eden “yerlilik” başlığı altında kavramsallaştırmak yerinde bir tercih gibi görünmektedir (Mudde, 2007: 19). Bakıldığında milliyetçilik terimi, oldukça geniş bir anlama sahiptir ve aşırı sağ partilere özgü değildir. Milliyetçiliği etnik-sivil ayrımına tabi tutarak, etnik milliyetçiliği savunmanın ayırt edici bir özellik olacağı düşünülebilir fakat birazdan göstereceğimiz gibi aşırı sağ partiler ulusu her zaman etnik farklılıklar üzerinden tanımlamazlar, sivik değerleri de dışlamanın araçları olarak kullanmayı başarırlar (Halikiopoulou, vd. 2013). Yerlilik, etnik ve kültürel farklılıkların topluma tam ve eşit katılımına muhalefetle karakterize olur. Göçmenlerin kimliklerini geri kazanmalarına, korumalarına ve beslemelerine yardımcı olmaya yönelik herhangi bir girişime karşıdır. Yanı sıra kültürel farkındalığı ve anlayışı teşvik etmek için tasarlanan politikaları da reddeder. Dolayısıyla yerliliğin, ikinci ve üçüncü kuşak göçmen nüfusu hedefleyen güncellenmiş bir göç karşıtlığı olduğunu söyleyebiliriz (Betz, 2007: 38).

Esas itibariyle Amerika menşeli bir kimlik politikası olan yerlilik, yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren Avrupa’ya da uyarlanabilir hale gelmiştir (bkz. Betz, 2007). Kavram, yerleşik sakinlerin yeni gelenlere karşı tercih edilmesi manasını taşır; sonradan gelenlerin marjinalleştirilmesi ve dışlanmasını beraberinde getirir (Hervik, 2015: 796). Yerlilik fikri, kendilerini belirli bir bölgenin veya ulusun asıl sakinleri veya hakiki vatandaşları olarak gören kişiler arasında yaygındır. Diğer yandan yerlilik, bir ülkeye yeni gelen göçmenlere yöneltebileceği gibi, fiziksel özelliklere/görünümlere veya kültürel ayırt edici özelliklere (giyinme, dil veya dini pratik tarzı) dayanan, yabancı olarak algılanan herkese (doğumdan veya göçmen statüsünden bağımsız olarak) karşıtlık şeklinde de ifade edilebilir (Fernandez, 2013: 1). Kısaca yerlilik, devletlerin münhasıran yerli grubun üyeleri tarafından iskân edilmesi gerektiğini ve yerli olmayan unsurların (insanlar ve

fikirler) temelde homojen ulus-devleti tehdit ettiğini savunan bir ideoloji olarak tanımlanabilir. Yerli olanın (ve olmayanın) tanımlanışı, etnik, ırksal veya dinsel temelde olabilir, ancak her zaman kültürel bir bileşene sahip olacaktır (Mudde, 2007: 19). Yerlilik, aşırı sağ partiler tarafından “ulusal tercih” politikasının hayata geçirilmesiyle işlerliğe konulmuştur. İlk defa 1985’te Fransa’da Front National (FN, Ulusal Cephe) tarafından ortaya atılan ulusal tercih (préférence nationale) yaklaşımı (De Benoist, 2015), kamu fonları ve kazanımların - örneğin konut, sağlık ya da sosyal güvenlik - öncelikli olarak ya da sadece “içeridekiler” için ayrılması gerektiğini varsayar ve bu kaynakları yabancılara ve dışarıdaki tehditlere karşı korumaya çalışır (Hainsworth, 2008: 78-79).

Yukarıda açıkladığımız şekilde yerlilik, bugün esas olarak Avrupa’daki Müslümanları ve İslam’ı hedef almaktadır. Avrupa yerliligi, kendi medeniyetinin özgün yönlerinin yeni gelen Müslümanlar ve İslam tarafından bozulacağından korkmaktadır. Dolayısıyla yerlilik, İslamofobi’yle iç içe geçmiş bir dışlama ideolojisi şeklinde kendisini göstermektedir. Yerlilığın nasıl işlediğini anlamak için İslamofobi’nin aşırı sağın muhayyilesindeki önemine bakmak gerekmektedir. Ancak İslamofobi’ye geçmeden evvel aşırı sağın “kurucu ötekisi”ni oluşturan antisemitizme ayrı bir parantez açmak icap etmektedir.

Antisemitizm

Hıristiyanlıkla sahip olduğu özel ilişki nedeniyle kökleri oldukça eskiye dayanıyor olsa da, antisemitizmin siyasal bir sorun haline gelişi on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde olmuştur. “Altın çağını” da bu dönemden İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar uzanan süreçte yaşamıştır (Taguieff, 2017: 74). Modern antisemitizm olarak adlandırılan bu dönemde Yahudilere ilişkin mitler ve önyargılar, Hıristiyanlık anlatısından beslenmeye devam etmiştir. Ancak modern antisemitizm döneminin esas olarak Yahudiliğin ırksal bir kimlik haline getirilmesiyle başladığını ifade etmek gerekir. Yaklaşık olarak 1870’li yıllardan Holokost’un gerçekleşmesine kadar süren modern/ırkçı antisemitizm döneminde sürgünlere, pogromlara, katliamlara ve fiziksel imhaya uzanan bu düşmanlığı besleyen önemli bir ideolojik birikim söz konusudur. Nitekim bu ideolojik arka plan dâhilinde faşizm ve antisemitizmin buluşması, Nazi Almanyası’nda yok edici son sözünü söyleyen modern ırkçılığın zirvesini oluşturmuştur (Traverso, 2016: 94).

Holokost'un gerçekleştiği İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle hem modern/ırkçı antisemitizm dönemi kapanmış hem de Yahudi kimliğinde büyük bir kırılma gerçekleşmiştir. Antisemitizm, Yahudi ötekiliği algısına hâkim olmaktan çıkmıştır. Aşağılamanın yerini ise suçluluk duygusu almıştır.² Antisemitizmin on dokuzuncu yüzyıl sonu çeyreğiyle İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar varlığını sürdüren haliyle; savaş sonrası dönemden bu yana geçerlikte olan hali arasında büyük bir farklılaşmanın olduğunu belirtmemiz gerekir. Artık Holokost'la nihayete eren dönemde geçerli olan Racialisme'den (tarihin motoru olarak ırklar görüşü), racism'e (pratiklere yer veren bir önyargı) geçilmiştir. Arkasında devasa bir ideolojik birikimin mevcut olduğu, kültürel ve politik kurumlar nezdinde tamamen meşru görülen bir ayrımcılık politikasından, bir önyargı ve sosyal pratik olarak antisemitizm aşamasına atlanılmıştır. Bu antisemitizm biçimi kendisini devam ettirmiş ancak sivil toplumda olduğu kadar, kurumlarda da genelleştirilmiş bir suçun nesnesi haline gelmiştir. Kökleşmiş, öldürücü şu veya bu şekilde İkinci Dünya Savaşı'na kadar saygınlığı olan antisemit dil, Holokost sonrası bütün meşruluğunu kaybetmiştir. Holokost'un Avrupa tarihsel bilincine entegrasyonu, bu söylemi tahammül edilemez yapmıştır. Antisemitizmin, uzun zamandır koruyucusu olan sağ ulusal ve muhafazakâr partiler içinde bile yaşam şansı kalmamıştır (Traverso, 2016: 94-95).

Antisemitizm İkinci Dünya Savaşı sonrasında ikincil antisemitizm ve İsrail veya "Siyonizm" ile ilgili antisemitizm formlarında varlığını sürdürmüştür. İkincil antisemitizm, Batı Avrupa'da, özellikle faşist ve nasyonal sosyalist geçmişli olan ülkelerde, bu geçmişle ilgili atfedilen ya da fiilen yapılan suçlamalarla, iddia edilen ya da gerçek suçlarla ilgili çeşitli baş etme yollarını ifade

2 İkinci Dünya Savaşı sonrası Yahudiler, kıtının kültürel ve politik kurumlarında tümüyle meşru pozisyon elde edebilmek adına parya statüsünü terk etmişlerdir. Parya Yahudiliğinin sonu aynı zamanda, Batı dünyası eleştirel düşünce tarihinde bir dönemin de sonu anlamına gelmiştir. Yahudilerin özellikle 19. Yüzyılın sonu ile 1930'lu yıllar arasında Berlin, Viyana ve Paris'te yarattıkları parlaklık ve etki, onları adeta entelektüel gelişimin kalbi haline getirmiştir. Ancak bu tarihsel şartlar, 1945 sonrası dünyada ortadan kalkmıştır. Bir yandan savaştan önce entelektüel rollerinin belirleyici olduğu Almanya, Avusturya ve Polonya gibi ülkelerde Yahudi varlığı (kimi zaman tamamen olmak suretiyle) yok edilmiştir. Diğer yandan da Holokost'un Avrupa tarihsel bilincine girmesi, devlet aygıtlarından, kamusal alandan ve kültürel kurumlardan antisemitizmin uzaklaştırılmasını beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda savaş sonrasında Batılı büyük güçlerin desteğiyle kurulan ve zaman içerisinde gittikçe güçlenen İsrail devleti, Yahudi diasporasının var olma şartlarını bir kimliğe dönüştürmüştür. Yeni dönemde Yahudilik iki kaynak etrafında kutuplaşmıştır: Holokost'un anısı ve İsrail'e destek. Holokost, insan haklarının yeni "sivil dini" olarak kutsallaştırılırken, İsrail Batı'nın Arap dünyasındaki ileri karakolu olarak tayin edilmiştir. Böylelikle eski oyunbozanlar ve düzen bozucular yeni dönemin nüfuzlu kişileri statüsüne yükselmiştir (Traverso, 2016: 67).

eder. Bunun en önemli veçhelerinden birisini Holokost inkârcılığı oluşturur (Wodak, 2018: 65-66). İnkârcılar Auschwitz'de (ve genel olarak diğer toplama kamplarında) gaz odalarının olmadığını ve dolayısıyla Yahudilerin ve diğer "alt insan"ların kitlesel yok edilmesinde bir aygıt olarak kullanılmadığını iddia etmektedirler. Son kertede onlara göre, "Avrupa Yahudilerine yönelik Nazi soykırımı gerçekleşmemiştir." Yeni antisemitik söylemde İsrail devleti "kolektif Yahudi'yi" temsil eden yeni bir aktör mertebesine çıkarılmaktadır (Yazmacı, 2013: 162). Nazi emperyalizminin ve ırkçılığının kurbanı olan Yahudiler, özellikle Filistinlere yönelik Ortadoğu'daki agresif politikaları nedeniyle yeni "Naziler" olmakla suçlanmaktadır (Taguieff, 2017: 120). Kuşkusuz bu söylem çoğu zaman İsrail'e verdiği siyasi, askeri, diplomatik desteği vurgulayarak ABD'yi de işin içine dâhil eder. Antisemitizmin bu biçimleri neo-Nazi gruplar, gelenekselci kimi Katolikler, kimi Protestan köktenciler ve bazı komünistler arasında yaygın olarak kullanılmaktadır (Mudde, 2007:80; Taguieff, 2017:120).

Batı Avrupa'daki aşırı sağ partilerin İslam'ı hedef tahtasına koyan yeni ajandası ve antisemitizmin yukarıda bahsettiğimiz şekilde ağır bedelleri olan bir dışlama pratiği haline gelişi, bu partilerin Yahudilere bakışında keskin değişimlerle sonuçlanmıştır. Aşırılıkçı damgası yememek ve anaakıma çekici görünmek adına eski antisemitik söylemlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Hatta bu uğurda bazı aşırı sağ partiler antisemitizmden "filosemitizm"³ geçiş yapmışlardır.⁴ Örneğin, babası Jean Marie Le Pen'den FN'yi devralan Marine Le Pen'in dédiabolisation (damgadan kurtarma) stratejisinin en önemli ayaklarından bir tanesini, partinin antisemitik imajını değiştirmek oluşturmaktadır. Eski lider Jean Marie Le Pen, Holokost'u "tarihin bir ayrıntısı" olarak nitelendiren ve Alman işgalini "özellikle insanlık dışı değildi" şeklinde değerlendiren çıkışlarıyla antisemitizm konusunda sorunlu bir sicile sahiptir. Marine Le Pen ise bu sicilin partiyi aşırılıkçı damgasına mahkûm ettiğinin ve anaakımla ilişkileri zorlaştırdığının farkına vararak antisemitizm konusunda daha hassas bir tutum göstermiştir. Ayrıca İslam'ı daha büyük bir sorun olarak gören Marine Le Pen, "Ulusal Cephe'den korkacak bir şeyiniz yok" diyerek, "İslami radikaller tarafından artan saldırılara karşı" Yahudileri

3 Yahudilere yönelik dostluk veya Yahudilere destek.

4 Aşırı sağ partiler filosemitik bir kılığa bürünerek, Avrupa toplumlarında antisemitizmin sona erdiğini ve mücadele edilmesi gereken tek antisemitizmin Avrupa toplumlarındaki Müslümanların yeni antisemitizmi olduğunu göstermeye çalışmaktadırlar. Kendi meşru kimliklerini kabul ettirmek için Müslümanları yeni faşistler veya Naziler; kendilerini de "yeni Yahudiler" olarak sunarlar (Hafez, 2014: 498).

Ulusal Cephe etrafında toplanmaya çağırmıştır (Zúquete, 2008: 328). Marine Le Pen, FN'nin “her zaman Siyonist” olduğunun ve İsrail'in var olma hakkını savunduğunun altını çizmiştir. Bir dergiye verdiği röportajda da Avrupa'da “yeni bir anti-Semitizm” in varlığını reddetmiş ve “düşmanlığın bu ifadesinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kaybolduğunu” iddia etmiştir (Moynihan, 2012: 23).

Filosemitik saflara geçiş sadece FN'yle sınırlı olmamıştır. Belçika'da VB (Flaman Çıkarı), Avusturya'da FPÖ (Avusturya Özgürlük Partisi), Hollanda'da PvV (Hollanda Özgürlük Partisi) ve İsveç'te (SD, İsveç Demokratları) gibi partiler de aynı izleri takip etmiştir. Bu partiler filosemitik hale gelmiş oldukları kadar, pro-İsrail bir siyasi yönelim içerisine de girmişlerdir. Hatta bunlardan FPÖ, VB, SD ve Almanya'dan DF'nin (Özgürlük Partisi) de içerisinde olduğu bir grup 2010'da İsrail'e ziyarette bulunmuş, Knesset üyeleri ve Ortodoks sağcı parti Shas'ın üyeleriyle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Temaslar sırasında bu aşırı sağ partiler grubu “Kudüs Deklarasyonu”na imza atmıştır. Bildirge, İsrail'in teröre karşı savunma hakkını garanti etmiş ve “köktenci İslam'ın totaliter tehdidine karşı, Batı demokratik toplumu için mücadelede öncü olarak duruyoruz” ifadesine yer vermiştir (Hafez, 2014: 485-86). Bu partilerin temsilcileri çeşitli şekillerde ve farklı mecralarda İsrail yanlısı söylemlerini tekrar etmeyi sürdürmüşlerdir. Örneğin dönemin FPÖ lideri Heinz Christian Strache 2017 yılının başlarında Başbakan Benjamin Netanyahu'ya, seçimlerde Avusturya elçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşımayı taahhüt edeceğini yazmış ve İsrail'in Batı Şeria'da yerleşimlerini kurma hakkını desteklemiştir. Strache, İsrail'in “İsrail topraklarında nerede olursa olsun inşa etme hakkına sahip” olduğunun altını çizmiştir. PvV lideri Geert Wilders ise İsrail'i “İslam'a karşı Batı'nın ilk savunma hattı” olarak tarif etmiştir (Colborne, 2017).

İslamofobi

İslam'a karşı düşmanlık, antisemitizmde olduğu gibi, Hıristiyan teolojisine uzanan derin köklere sahiptir. Ancak modern İslamofobi'nin daha önce din temelinde kategorize edilen Müslümanlara on dokuzuncu yüzyılın sonlarında ırksal özellikler atfedilmesiyle başladığı söylenebilir (Kalmar ve Ramadan, 2016: 351). Sömürgecilik ve oryantalizm, modern İslamofobi'nin şekillenmesinde önemli bir paya sahip olmuştur. Oryantalizm, Batı ile Doğu arasında, çoğunlukla Batı'nın kültürel üstünlüğünün türetildiği derin ve aşılma bir farklılık olduğu varsayımı üzerine kurulmuştur. İslam ve Müslüman

kültürü, Avrupa bilgi ve kültürünün sözde rasyonelliği ve bilimsel temelini karşısında irrasyonel ve mistik olarak temsil edilmiştir. Doğu toplumlarını geri kalmış, egzotik ve Batı'nın "özgürlüğüne" muhtaç olarak resmeden bu söylem emperyalizmin meşrulaştırılmasına hizmet etmiştir (Skenderovic ve Späti, 2019: 137-38). Zira emperyal sömürge düzeni, Avrupalılar ile Avrupalı olmayanlar arasındaki farkın önceliğini esas almıştır. Bu, Batı'nın "geri kalanlar" üzerinde şiddet içeren ve onların haklarını ihlal eden bir üstünlük iddiası temelinde kurulan ve sürdürülen bir farktır (Sayyid, 2018: 429).

Oryantalizmin İslam'a ilişkin önyargıları açıklama gücü sömürgeciliğin sona ermesiyle birlikte azalmıştır. Zira oryantalizmde Müslüman genellikle ayrı tutulan ve uzak mesafeden düşlenen bir "Öteki"yi temsil ediyordu. Çünkü Avrupa'nın başlıca Hıristiyan topraklarında, Müslümanların yönettiği toprakların ötesinde, çok az Müslüman yaşıyordu (Skenderovic ve Späti, 2019: 136-37). Ancak sömürgeciliğin sona ermesiyle milyonlarca Müslümanın eski kolonilerden ve yarı sömürgelerden Batı dünyasına göç etmesi İslam'ı Avrupa'nın bir iç meselesi haline getirmiştir. Avrupalılar sömürgecilik çağında kurdukları imparatorlukları ve bunların sınırlarını ırksal ölçeklere göre oluşturmuşlardı. Beyazların üstünlüğü olarak tanımlanabilecek bu ırksal düzen, Avrupa kimliğine güç, prestij ve refah sağlayabilecek şekilde dizayn edilmişti. Kolonyalizmin sona ermesiyle birlikte bu coğrafyalardan gelen göçmenler söz konusu Avrupalı kimliğinin krizini yaratmış ve İslamofobi'nin yükselişi de bu ortamda gerçekleşmiştir (Kalmar, 2018: 14; Sayyid, 2018: 426). Burada daha önceki oryantalizme özgü Doğulu imajında yer yer ifadesini bulan olumlu duyguların tamamen kaybolduğunu belirtmek gerekir. Her ne kadar oryantalizmde İslam, rasyonalizmi ve bilimi teşvik etmediği iddiasıyla baskın şekilde irrasyonel, katı, despotik ve hoşgörüsüz özellikler sergileyen bir din olarak temsil edilmişse de, İslam'a mistik geleneği ve tasavvufi öğeleri dolayısıyla hayranlık duyan bir oryantalist damar da her zaman mevcut olmuştur. Ancak yirminci yüzyılın son çeyreğinde yükselen İslam karşıtlığı, net şekilde bu egzotik ve ikircikli algılardan arınmış, tamamen olumsuz bir ırkçı Müslüman anlayışına ve Batı toplumları için bir tehdit olarak görülen özleştirilmiş bir İslam tahayyülüne yaslanmıştır (Skenderovic ve Späti, 2019: 137). Bu özleştirilmiş ve ırksallaştırılmış İslam tasavvurunda daha önce Faslılar, Kuzey Afrikalılar, Türkler, Pakistanlılar, göçmenler, mülteciler, misafir işçiler ve yabancılar olarak kategorize edilen grupların diğer kimlik referansları yok sayılmış ve hepsi yalnızca "Müslümanlık" kimliği altına hapsedilmiştir (Brubaker, 2016).

1990'larda Soğuk Savaş'ın sonuyla gündeme gelen Medeniyetler Çatışması teziyle birlikte, İslam'ın ele alınışı giderek atan şekilde medeniyetçi bir anlatı etrafında gerçekleşmiştir. Bu süreçte Batı medeniyeti Judeo-Hıristiyan değerlerin taşıyıcısı olarak kodlanmıştır. Aşırı sağ "Hıristiyanlığı", seküler bir duruş, filosemitik tavır ve toplumsal cinsiyet eşitliği, eşcinsel hakları ve ifade özgürlüğü ilkeleri bağlamında liberal değerlerin savunusunun kaynağı olarak yeniden keşfetmiştir (Brubaker, 2017: 3). Keşfetmiştir diyoruz çünkü 1990'ların başına kadar FN ve Lega Nord (LN, Kuzey Ligi) gibi partilerin söylem ve ideolojilerinde paganist fikirler ve semboller merkezi bir yere sahip olmuştur. LN, Vatikan ve özellikle onun dinsel hiyerarşisini, Kuzey'in kurtuluşunun gerici bir gücü ve düşmanı olarak kötüleştirmiştir. Yine FPÖ de aynı döneme kadar, Avusturya ulusal tarihsel geleneğinin en önemli özelliklerinden birisi olan anti-klerikal duruşun temsilciliğini üstlenmiştir (Brubaker, 2017: 8; Zúquete, 2008: 325). Ancak burada yeniden keşfedilenin, "sekülerleşmiş", medeniyetçi ve kimlikçi bir "Hıristiyanlık" olduğunu hatırlatmak gerekir. Bir iman meselesi olmaktan ziyade bir aidiyet meselesidir; "onlar" ile ilişkili olarak "bizi" tanımlama biçimidir. Kabaca "onlar"ın Müslümanlığına karşı "biz" in Hıristiyanlığıdır. Bu Hıristiyanlığın dindarlıkla ilgili olması gerekmez. Aksine Hıristiyanlığın doktrin, organizasyon ve ritüel gibi unsurları üzerinden devam eden erozyonu, onu varsayılan paylaşılan değerler ile karakterize olan kültürel ve medeni bir kimlik olarak kullanmayı kolaylaştırmaktadır. Hatta Avrupa'nın daha seküler hale gelişi, paradoksal biçimde Hıristiyanlığı (kültürel ve medenileştirici olarak) daha kolay sahiplenilebilir ve temsil edilebilir kılmaktadır (Brubaker, 2017: 9).⁵ Buna karşın Batı muhayyilesinde İslam, dinden fazla bir şey, kültürel bir alışkanlık, davranış, uygulamalar bütünü olarak tasavvur edilmektedir. İslam'ın bu aşırı dinselliği ve kültürelleşmesi, Müslüman göçmenlerin Avrupa'nın kamusal alanında var olma tarzını biçimlendiren ve koşullandıran bir yaşam tarzına dönüşümünde kendisini göstermektedir. Helal tüketim ürünleri satan dükkânların yaygınlaşmasında, başörtülü veya çarşafli kadınların daha çok sosyal hayatın içerisinde görünmesinde, Müslüman cemaatlerin cami inşa

5 Hıristiyanlığa yapılan yoğun atfa rağmen aşırı sağ partiler, dinle ve kiliseyle olan ilişkisinde de seçmeci bir tavır göstermişlerdir. Örneğin FN Fransız kimliğini harekete geçirmede Katolik dini sembollerini ve referansları kullanma konusunda oldukça cömert davranmış olmasına karşın, Fransa'daki devlet okullarında dini işaretlerin yasaklanmasıyla ilgili tartışmalarda Katolik Kilisesi temsilcilerinin, haçlara ve Müslüman başörtüsü gibi dini işaretlere daha toleranslı yaklaşılması yönündeki uyarılarına kulak tıkamıştır. Ayrıca Kilisenin çeşitli vesilelerle partinin göçle ilgili tutumunu eleştirmesine de aldırış etmemiştir. Bu örnekler, Batı Avrupa'da yeniden canlanan Hıristiyanlığın bir inanç meselesi olmaktan çok bir kimlik-medeniyet söylemi olduğu iddiasını güçlendirmektedir.

etmek için daha fazla başvuruda bulunmasında, Cuma namazlarında camilerin yetersiz kaldığı durumlarda caddelerde namaz kılan kalabalık grupların oluşmasında vs. bunun örnekleri görülebilir. (Yeğenoğlu, 2016: 172-73).

İslam'ın bu aşırı dinsel, tüm hayatı kuşatan kültürel görünümüne tepki olarak Batı'da "sekülerleşmiş Hıristiyanlık" anlatısı ön plana çıkarılmaktadır. Buradaki "sekülerleşmiş Hıristiyanlık" ifadesi totolojik bir anlam içermez çünkü sekülerlik, Hıristiyanlıktaki içsel dönüşümün bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Aydınlanma ile birlikte yaşadığı dönüşüm neticesinde Batı Hıristiyanlığı kendisini seküler olarak yeniden adlandırabilmiş ve aynı anda dinsellik statüsünü İslam'a terk etmiştir. Bu dönemde dinselliğin bir dönem sahip olduğu değer azalması ve sekülerliğin kutsal bir statü kazanmasıyla İslam, gerici, geri ve dolayısıyla tehlikeli bir dinselliği işaret eder hale gelmiştir. Hal böyleyken değerli sekülerlik payesi Batı'ya ait bir ayrıcalık olarak kalmıştır (Yeğenoğlu, 2016: 162-63). Hıristiyanlık da liberal devletin dini konulardaki tarafsızlığını kabul etmiş, sekülerliğe tabi ayrıcalıklı bir din statüsü kazanmıştır. Hıristiyanlığın bu sekülerleşmiş versiyonu, bugün "kültürel fark"a ve "yaşam tarzı"na dönüşmüş halleriyle Avrupa kimliğinin tanımlayıcı vasıfları olarak vurgulanmaktadır (Yeğenoğlu, 2016: 113). Önceden liberalizme, laikliğe ve moderniteye karşıt olarak anlaşılan Hıristiyanlık, giderek insan hakları, hoşgörü, cinsiyet eşitliği ve eşcinsel haklara desteğin de dahil olduğu spesifik fikirler, tutumlar ve uygulamalar bütünü beslenme noktası olarak görülmektedir (Brubaker, 2016). Hıristiyanlık matrisinden çıkarılan bu değerler, oradan ulusun ya da Batı medeniyetinin benzersiz mirası kategorisine dâhil edilerek farklılığın konusu haline getirilmektedir.

Bu sayede Salman Rüşdi hakkında çıkarılan ölüm fetvasından, Pim Fortuyn ve Van Gogh suikastlerine yakın zamanda da Danimarka'daki "karikatür krizi"nden, Charlie Hebdo meselesine kadar bütün bu olaylar, Batı'nın vazgeçilmez bir değeri olarak ifade ve küfür (blasphemy) özgürlüğünün savunulması çerçevesinde tartışılmaktadır. Söz konusu olaylar ve bunların değerlendiriliş biçimi, seküler ve liberal değerler etrafında konumlandırılan Batı ile İslamiyet arasındaki iddia edilen medeniyet zıtlıklarını güçlendirici bir etki yapmıştır (Brubaker, 2017: 6-7). Kadın hakları, toplumsal cinsiyet ve eşcinsellik konusu da İslam karşıtlığı bakımından araçsal olarak kullanılan bir başka değerler kümesini oluşturur. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları meselesi, üstün bir ulusal benliğin geri, ataerkil addedilen yabancı ötekiye karşı ölçülebileceği bir medeniyet standardı olarak kavranılarak Avrupa'ya özgü bir kültürel nitelik olarak kutsanmaktadır (Scrinzi,

2017: 132-33). Böylelikle arkaik bir medeniyet kategorisinin, hoşgöründen uzak üyeleri olarak gösterilen göçmen Müslüman erkek üyeleri yüzünden Müslüman kadınlar, zorla örtünme, zorla evlendirilme, eşcinsel şiddet, çokeşlilik, kadın sünneti ve namus cinayetleri gibi türlü baskı ve şiddet pratiği altında acı çeker şekilde temsil edilirken, Batılı kadınlar da Müslüman erkeklerin cinsel saldırılarının yanı sıra din değiştirme tehdidiyle karşı karşıya olan savunmasızlar şeklinde gösterilir (Brubaker, 2017: 13).⁶

Bugün İslamofobi ve yerlilikle ilgili asıl önemli nokta onun Avrupa'da aşırı sağ partiler ve onlarla benzer düşünen seçmenlerle sınırlı olmaktan giderek uzaklaşmasıdır. İslamofobi ve göç karşıtı histeri, aşırı sağ partilerin programlarında olduğu kadar, anaakım parti programlarında ve medyada yaygın şekilde kurumsallaşmış ve normalleşmiştir. Müslümanlara ve İslam'a karşı güvensizlik ve yakınlık eksikliği, korku ve hatta nefret moral kayıtsızlık ile çoğaltılırken, giderek ahlaki damgadan ve rahatsız edici etkilerden mahrum hale gelmektedir. Aşırı sağın önderlik ettiği camilere, minarelere, İslami simge, sembol ve işaretlere ilişkin kısıtlamalar ve sünnet ve helal et kesimi gibi gelenekler ve alışkanlıkların hedef alınması talepleri daha geniş toplumsal kabul görmektedir. İsviçre'de minarelerin yasaklanması için yapılan 2009 referandumu kararı, Fransa'da sokak ibadetlerinin yasaklanması ve Fransa, Belçika ve yakın zamanda Danimarka'da Müslüman kadın kıyafetlerine ilişkin düzenlemelerin her biri Avrupa'nın anaakım toplumlarında İslamofobi'nin tabu olmaktan çıktığını gösteren örnekler olarak kaydedilebilir. Bu düzenlemelerin toplumsal cinsiyet eşitliği, hayvan refahı ve laiklik gibi Batı medeniyetine özgü görülen değerlerin korunması adına hayata geçirilmeye çalışıldığını belirtmek gerekir (Kallis, 2015).

6 Aşırı sağ partilerin post-Hıristiyan sekülerizm, ifade özgürlüğü, feminizm, toplumsal cinsiyet eşitliği, hayvan hakları gibi değerler üzerine kurduğu İslam karşıtlığı stratejisi hiç kuşku yok ki çelişkiler ve ikircikli söylemler ve uygulamalarla doludur. Her şeyden evvel bu Salman Rüşdi olayı, Van Gogh cinayeti, Danimarka karikatür tartışması ve son olarak Charlie Hebdo katliamı gibi dramatik olaylar sonrasında, Müslüman azınlıkların hassasiyetlerini koruma iddialarına karşı sanatsal ifade özgürlüğüne vurgu yaparken, Geert Wilders ve Marine Le Pen gibi liderler "nefret söylemi" kovuşturmalarna tepki olarak siyasi ifade özgürlüğü savunusu yapmışlardır. Buna karşın onlar, "terörizmin yüceltilmesi" gibi bulanık kategoriler vasıtasıyla, Müslümanların konuşmalarının yoğun şekilde takip edilmesi, kontrol edilmesi ve kovuşturulmasında sorun görmezler. Başörtüsü, burka ve peçe yasaklarıyla kadınları baskıcı bir ataerki kültürden kurtarmaya çalıştıklarını iddia ederler ancak gerçekte taşıyıcısının temsilini dikkate almadan, belirli bir giysiyi şeytanlaştırarak cezalandırır ve yalnızca kadınları hedef alır ve suçlarlar. Bu noktada mültecilerin suçlandığı Köln'deki 2016 Yılbaşı gecesi cinsel saldırıların da aşırı sağcıların kadın meselesini nasıl ırksallaştırdıklarının iyi bir örneğini oluşturmaktadır. Bu olayda feminizm, cinsel tehdit oluşturduğu düşünülen farklı kültür ve ırklardan erkeklerden, beyaz kadınların korunması için yardıma çağrılmıştır (Mondon ve Winter, 2017: 22).

Antisemitizmden İslamofobiye?

Aşırı sağın ulusal homojenlik tasavvurunda yirminci yüzyılın başında modern/ırkçı antisemitizmin taşıdığı anlam ve işlevi, bugün İslamofobi'nin karşıladığını iddia etmek için elimizde oldukça geçerli sebepler var. Her ne kadar iki olgunun geliştiği tarihsel bağlam ve koşullar farklılık gösterse de, aşırı sağın iki önyargıyı popülerleştirme, yeniden çerçeveleme ve son kertede normalleştirmedeki rolü onların tarihsel olarak karşılaştırılması için verimli bir alan sunmaktadır. Aşırı sağın elinde modern antisemitizm ve çağdaş İslamofobi geniş toplumsal kesimlerin etrafında örgütlendiği son derece dirençli çarpık inanç sistemlerine, tutumlara ve takıntılı önyargılara dönüştürülmüştür (Kallis, 2018: 46). Burada modern antisemitizmle bugünün İslamofobi'si arasında oryantalist kökler, kültürel gelenekler ve sekülerliğe uyumsuzluk, Batı medeniyetine komplo kurma iddiası ve anaakımlaşma süreçleri bakımından benzerlikler bulunduğu ileri sürülebilir.

İlk olarak antisemitizm ve İslamofobi'nin ortak bir dilden türediğini ifade etmek gerekir. Edward Said, “modern Hıristiyan Batı’da İslam düşmanlığının tarihsel olarak anti-Semitizm ile el ele gittiğini, aynı kaynaktan geldiğini, aynı akışta beslendiğini” iddia etmiştir (Aktaran Salaymeh ve Lavi, 2021: 263). Oryantalizm her ne kadar öncelikle Arapları ve Müslümanları hedef almış olsa da, en başından itibaren Yahudileri de içine alan bir ötekileştirme biçimi olmuştur. On dokuzuncu yüzyılda ırkçılık “Sami ırkı”nı icat ettiğinde, Yahudilerle Arapları aynı ırksal kategori altında toplamıştır. Antisemitizmdeki Sami karşıtlığı, bu yüzden Yahudilerle Arap Müslümanlar arasındaki akrabalık iddiasından türetilmiştir. Sami karşıtları, Araplarla (veya Müslümanlarla) ilintili olduğunu savundukları Yahudileri, Avrupa’nın değerlerini paylaşmadıkları gerekçesiyle yabancılar olarak göstermişlerdir. Batı oryantalist söyleminde Doğulu kimlikleriyle Yahudiler ve Araplar, Hıristiyanların “öteki”si olarak aynı düşmanın iki yüzünü temsil ediyordu. Ancak önemli bir fark vardı. Yahudiler iç düşman, Araplar dış düşmandı. Batı’dakileri için Arap’la aynı anlama gelen Müslümanların çoğu Batı’dan uzak bir coğrafyada yaşıyordu. Oysa Yahudiler Batılı Hıristiyanların arasındaydı. Yahudiler ve Müslümanlarla ilgili ifade edilen bu iç ve dış düşman ayrımı yirminci yüzyılın ikinci yarısında neredeyse anlamsız hale gelmiştir. İdeolojik antisemitizm döneminin sonra ermesi ve İsrail’in kuruluşuyla antisemitizmin anlamı Batı’da dönüşüme uğratmıştır. Öte yandan Müslümanların göçlerle birlikte Batı’ya yerleşmeleri, onları nefret edilen “iç” düşman haline getirmiştir. İslamofobi’nin antisemitizmin yerini aldığı iddiasını güçlü kılan

nokta Müslümanların artık “dış” değil “iç” düşman olarak görülmeleleridir (Kalmar, 2018: 12-14; Skenderovic ve Späti, 2019: 133-34).

İkinci olarak kültürel ya da farklılıkçı ırkçılığın ilk uygulamalarını modern antisemitizmde görebilmek mümkündür. Her ne kadar modern antisemitizm esas gücünü biyolojik ırkçılıktan almışsa da, kültürel geleneklerin ve farklılıkların ayrımcılık için tayin edici görüldüğü ırkçı bir damar modern antisemitizmde hep var olmuştur. Bu anlayış Yahudilerin modern Avrupa’daki nüfusun geri kalanından antropomorfik ölçümlerle değil, sahip oldukları varsayılan özel düşünme ve davranış şekilleriyle ayırdığını ileri sürmüştür. Yahudiliği esas tehlikeli kılanın da bu yok edilemez farklılık(lar) olduğunu dile getirmiştir (Balibar, 2012: 34-35). On dokuzuncu yüzyılın sonunda Yahudilerin sakalları, tefilinleri⁷ ve kaftanları ile nüfusun geri kalanından farklılaşan kılık kıyafetleri, sinagog inşası, devlet okullarında Yahudi eğitimi ve Şabat’ta okullardan muafiyetle ilgili dini özerklik talepleri, kamu güvenliğine tehdit oluşturmak, “beşinci kol” faaliyeti yürütmek ve “devlet içinde devlet olmak” şeklindeki suçlamalara sebep olmuştur. Söz konusu örneklerde görülen modern antisemitizmde, bugünün İslamofobik ifadelelerinde rastlanan “sekülerleşmiş Hıristiyanlık” anlayışının etkisi öne çıkmaktadır. Sekülerliğin dini özel bir inanç, bireysel bir mesele ve özerk bir seçim olarak kabul eden görüşünün aksine Yahudiliğin kamusal eylemleri, toplumsal üyeliği ve boyun eğmeyi esas alan bir din oluşu, Yahudilik inancının ve Yahudilerin Batı’nın kamusal değerleriyle uyumsuzluğuna delil olarak ileri sürülmüştür (Salaymeh ve Lavi, 2021; Traverso, 2016: 103-04). On dokuzuncu yüzyıl Avrupa’sı antisemitiklerinin “Yahudilerin cinsel gelenekleri” ve “Yahudi erkeklerin kadınlar üzerindeki hakimiyeti” ile meşgul oluşları, bugün Müslümanların ataerkil, erkek egemen ve cinsiyet eşitliğini kabul etmeyen gruplar olarak kötülenmeleriyle benzerlikler gösterir (Skenderovic ve Späti, 2019: 131). Bu örnekler, kültürel özellikleri ve sekülerliğe aykırı gelenekleri sebebiyle nefret edilen Müslümanlarla, hemen hemen aynı gerekçelerle modern antisemitizm tarafından düşmanlaştırılan Yahudiler arasında önemli benzerlikler olduğunu ortaya koymaktadır.

Üçüncü olarak antisemitizmdeki Yahudi temsiliinde olduğu gibi İslamofobi’de de Müslümanlar Batı’da yaşadığı topluma karşı düşmanlıkla ve komplo kurmakla suçlanmaktadır. İrksallaştırılmış Yahudi kimliği gibi Müslümanlık da bireylerin Müslüman olmaktan gayri diğer özelliklerinin yok sayıldığı ve

7 Musevi erkeklerinin bayram ve cumartesi hariç, sol kol ve başlarına taktıkları, içlerinde Tevrat’tan bölümler içeren deriden yapılmış iki küçük kübik kutucuk.

bütün somut farklılıkların ötesinde sabit ve değişmez bir öze hapsedildiği sabit bir kimlik yaratmıştır. Antisemitizmde Yahudi'nin Yahudi'den başka bir şey olmaması gibi İslamofobi'de Müslüman da Müslüman'dan başka bir şey değildir. Diğer insan grupları gibi siyasi, toplumsal, ekonomik, psikolojik hatta fizyolojik etmenlerin tesiri altında bir neden çeşitliği içerisinde davranan, gündelik olağanlıklarının kargaşasında sürüklenen ölümlülerden farklı bir yere konulurlar (Liogier, 2014: 90-91; Salaymeh ve Lavi, 2021: 261-62). Aşırı sağın komplocu mantığı uyarınca Yahudiler ve Müslümanlar, kendi uluslararası etnik-dini topluluklarının çıkarlarını "ev sahibi" uluslarının çıkarlarına tercih etmekle suçlanırlar. Asıl bağlı oldukları uluslararası etnik-dini topluluğun hedeflerini gizlemek için ikili bir dil kullandıkları iddia edilir. Müslümanların Yahudiler gibi, dünyaya barışçıl niyetlere sahipmişçesine davrandığı ancak gerçek niyetlerini sadece kendi gruplarıyla tamamen farklı bir dil kullanarak paylaştığı öne sürülür. Antisemitiklere göre her Yahudi, Yahudilerin dünya üzerindeki hakimiyetini destekliyor ve buna hizmet ediyorken, İslamofobikler için her Müslüman da cihatçı hedeflerin bir temsilcisinden başka bir şey değildir. Tarihsel olarak Batı medeniyetinin düşmanı kategorisine konulan Yahudiler ve Müslümanların düşmanlığının her şeye rağmen değişmeden kaldığı varsayılır. Müslümanlar örneğinde daha önce dışarıdaki düşman olarak görülen insanların göçle iç düşmana da evrilmesi söz konusudur. Ancak bu defa tehlike daha büyüktür çünkü düşman göç yoluyla aramıza sızmıştır (Kalmar ve Ramadan, 2016).

Son olarak iki savaş arası dönemdeki antisemitizm gibi bugünkü İslamofobi anaakımlaşmış ve normalleşmiş vaziyette olduğu belirtilmelidir. Aşırı sağın Müslümanları ve göçmenleri, hem yerel/ulusal hem de Avrupa/Batı için tehdit olarak gösteren siyaseti, iki savaş arası dönemde Yahudi "ötekiliğin" inşası süreciyle benzerlikler gösterir. Her iki durumda da aşırı sağ (o zamanlar ağırlıklı olarak faşist; bugün yerlici/kültürel ırkçı yeni dalga) araçsal bir rol oynamıştır (Kallis, 2013: 65, 2015: 33, 2018: 56; Mondon ve Winter, 2017: 22)

Sonuç

Bu çalışmada 1980 sonrası dönemde aşırı sağ partilerin ideolojik platformunun en önemli bileşenlerinden olan İslamofobi meselesi, kültürel ırkçılık ve yerlilik perspektifinden analiz edilmiştir. İslamofobi'nin aşırı sağ için ifade ettiği anlamı kavramak adına, aşırı sağın diğer bir dışlama ideolojisi olan antisemitizme ışık tutulmuş ve bu ikisi arasındaki ilişki aydınlatılmaya çalışmıştır. Çalışmadan elde edilen en önemli sonuçlardan birisi, aşırı sağın ideolojisinde biyolojik ırkçılıktan kültürel ırkçılığa ve antisemitizmden

İslamofobi'ye geçiş tartışması bağlamında kopuşların, yeniliklerin ve farklılıkların varlığından çok önemli sürekliliklerin, devamlılıkların ve benzerliklerin mevcut oluşudur. Biyolojik ırkçılıktan kültürel ırkçılığa geçiş iddiasında yeniliğin ve farklılıkların sadece görünürde olduğu ancak hiyerarşi, eşitsizlik iddiası ve dışlayıcılığın başka kılıflar altında devam ettiği görülmektedir. Kültürel ırkçılığa geçişi, büyük bir paradigma değişiminden çok savaş sonrası dönemin konjonktürüne uyum sağlamak için belirli taktiksel değişim çabası olarak yorumlamak gerekir. Yine antisemitizm ve İslamofobi arasında hem ötekileştirmenin sebepleri ve kaynakları hem de kullanılan dil, suçlamalar, metaforlar bakımından önemli benzerliklerin ve ortaklıkların olduğu göze çarpmaktadır. Buradan hareketle aşırı sağın konjonktüre ve koşullara göre kendisini adapte etme ve uyum sağlama yeteneği gösterdiği sonucuna varabiliriz.

İkinci olarak hem antisemitizm hem de İslamofobi'nin yükselişi Avrupa kimliğinin kriz dönemlerinde gerçekleştiği görülmektedir. İki dünya savaşı arası dönemde Avrupa'nın krizi Batı medeniyetinin dışında konumlandırılan Yahudilerin düşmanlaştırılmasına ve büyük bir kıyım uğramasıyla sonuçlanmıştır. Sömürgeciliğin sona ermesi ve artan göçlerle birlikte başlayan yeni kimlik krizi, Batı için bir başka rakip medeniyet hüviyetine sahip İslam'ın ve Müslümanların günah keçisi haline getirilmesini beraberinde getirmiştir. Avrupa'nın yakın dönemde yaşadığı peşi sıra krizler bu düşmanlık siyasetinin dozunu ve etkisini artırmaktadır. Hem antisemitizm hem de İslamofobi'nin yükselişi aşamasında Yahudileri ve Müslümanları tehdit olarak kodlayan ve kitlelere krizlerden sorumlu gruplar olarak gösteren aşırı sağ olmuştur. Bu aşırı sağın kriz dönemlerinde oluşan kızgınlığı yönlendirmede etkinliği şeklinde ifade edilebilir.

Çalışmayı bitirirken yukarıda anlatılan değişim hikâyesinin Batı Avrupa'daki aşırı sağ partileri odak noktasına koyduğunu belirtmek gerekir. Zira Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle Batı Avrupa ülkeleri pek çok bakımdan farklılaşmaktadırlar (Pytlas, 2018). Konumuz bağlamında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki aşırı sağ partilerin, Batı Avrupa'daki aşırı sağ partilerin geçirdiği ideolojik değişim sürecine ayak uydurdukları söylenemez. Pek çok ülkedeki aşırı sağ partinin profilinde açık ırkçılık ve antisemitizm hala baskın özellikler olarak ön plana çıkmaktadır (Pirro, 2015: 8-11). Buna karşın Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin ekseriyetinde aşırı sağ partiler antisemitizmin yanında İslamofobik temalara yoğun şekilde yer vermeye devam etmektedirler. Özellikle göçmen krizi sonrasında İslamofobik söylemin daha görünür hale geldiğini not etmek gerekir.

Kaynakça

- Antón-Mellón, J. (2013). "The idées-force of the European New Right: A New Paradigm?" A. Mammone, E. Godin ve B. Jenkins (Ed.). *Varieties of right-wing extremism in Europe* içinde, Routledge studies in extremism and democracy (ss. 53-69). London ; New York. NY: Routledge.
- Balibar, É. (2012). "Bir "Yeni-İrkçılık" Var mı?" É. Balibar ve I. M. Wallerstein (Ed.), *İrk, Ulus, Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde (ss. 24-38). İstanbul: Metis Yayınları.
- Berezin, M. (2011). *Neoliberal Zamanlarda Liberal- Olmayan Politikalar: Yeni Avrupa'da Kültür, Güvenlik ve Popülizm*. (E. Köksaldı, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Betz, H.-G. (2007). "Against the 'Green Totalitarianism': Anti-Islamic Nativism in Contemporary Radical Right-Wing Populism in Western Europe". C. S. Liang (Ed.), *Europe for the Europeans: The Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right* içinde (ss. 33-55). Aldershot. England; Burlington, VT: Ashgate.
- Betz, H.-G. (2019). "Facets of nativism: A heuristic exploration". *Patterns of Prejudice*, 53(2), 111-135. doi:10.1080/0031322X.2019.1572276
- Brubaker, R. (2016, 11 Ekim). "A new "Christianist" secularism in Europe". *SSRC The Immanent Frame*. 19 Aralık 2017 tarihinde <https://tif.ssrc.org/2016/10/11/a-new-christianist-secularism-in-europe/> adresinden erişildi.
- Brubaker, R. (2017). "Between Nationalism and Civilizationism: The European Populist Moment in Comparative Perspective". *Ethnic and Racial Studies*. 40(8). 1191-1226. doi:10.1080/01419870.2017.1294700
- Colborne, M. (2017, 21 Ekim). "Rise of a new far-right: The European "philosemites" using Jews to battle Muslims—Europe—". *Haaretz.com*. 15 Aralık 2017 tarihinde <https://www.haaretz.com/world-news/europe/.premium-the-european-philosemites-using-jews-to-battle-muslims-1.5459112> adresinden erişildi.
- De Benoist, A. (2015, 10 Şubat). "Neo-fascism with a human face?" 30 Aralık 2016 tarihinde https://m.bpb.de/system/files/dokument_pdf/Bar-On-DeBenoist-Fascismwithhumanface-2015.pdf adresinden erişildi.
- Fernandez, L. (2013). "Nativism and Xenophobia. I. Ness (Ed.)". *The Encyclopedia of Global Human Migration* içinde . Oxford. UK: Blackwell Publishing Ltd. doi:10.1002/9781444351071.wbeghm386
- Griffin, R. (2006). "Introduction". (C. Blamires ve P. Jackson, Ed.) *World Fascism: A Historical Encyclopedia*. Santa Barbara. Calif: ABC-CLIO.
- Hafez, F. (2014). "Shifting Borders: Islamophobia as Common Ground for Building Pan-European Right-wing Unity". *Patterns of Prejudice*. 48(5). 479-499. doi:10.1080/0031322X.2014.965877
- Hainsworth, P. (2008). *The Extreme Right in Western Europe*. London ; New York: Routledge.
- Halikiopoulou, D., Mock, S. ve Vasilopoulou, S. (2013). The Civic Zeitgeist: Nationalism and Liberal Values in the European Radical Right. *Nations and Nationalism*. 19(1). 107-127. doi:10.1111/j.1469-8129.2012.00550.x
- Hervik, P. (2015). "Xenophobia and Nativism". *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* içinde (ss. 796-801). Elsevier. doi:10.1016/B978-0-08-097086-8.12167-1

- Kallis, A. (2013). "Breaking Taboos "Mainstreaming the Extreme": The Debates on Restricting Islamic Symbols in Contemporary Europe". R. Wodak, M. KhosraviNik ve B. Mral (Ed.), *Right-wing Populism in Europe: Politics and Discourse* içinde (ss. 55-71). London: Bloomsbury.
- Kallis, A. (2015). "Islamophobia in Europe: The Radical Right and the Mainstream". *Insight Turkey*. 17(4). 27-37.
- Kallis, A. (2018). "The Radical Right and Islamophobia". J. Rydgren (Ed.), *The Oxford Handbook of the Radical Right* içinde (ss. 43-60). New York, NY: Oxford University Press.
- Kalmar, I. (2018). *İslamofobi Yeni Antisemitizm midir?* (Analiz No: 233). SETA.
- Kalmar, I. ve Ramadan, T. (2016). "Anti-Semitism and Islamophobia: Historical and contemporary connections and parallels". J. W. Meri (Ed.), *The Routledge handbook of Muslim-Jewish relations* içinde. Routledge handbooks (ss. 351-373). New York London: Routledge. Taylor & Francis Group.
- Liogier, R. (2014). *İslamlaşma Efsanesi: Kolektif bir Anksiyete Üzerine Deneme*. (H. Turan Abadan, Çev.). Ankara: Epos Yayınları.
- MacMaster, N. (2001). *Racism in Europe, 1870-2000*. Hampshire; New York: Palgrave.
- Minkenberg, M. (2003). "The West European Radical Right as a Collective Actor: Modeling the Impact of Cultural and Structural Variables on Party Formation and Movement Mobilization". *Comparative European Politics*. 1(2). 149-170. doi:10.1057/palgrave.ccp.6110017
- Minkenberg, M. (2013). "The European Radical Right and Xenophobia in West and East: Trends, Patterns and Challenges". R. Melzer ve S. Serafin (Ed.). *Right-wing Extremism in Europe: Country Analyses, Counter-Strategies and Labor-Market Oriented Exit Strategies* içinde (ss. 9-33). Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung. Forum Berlin.
- Mondon, A. ve Winter, A. (2017). "Articulations of Islamophobia: From the Extreme to the Mainstream?". *Ethnic and Racial Studies*. 40(13). 2151-2179. doi:10.1080/01419870.2017.1312008
- Moynihan, M. (2012, Kasım). "False Friends The Phony Philo-semites of the European Fringe". *Commentary*. 21-25.
- Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge. UK; New York: Cambridge University Press.
- Mudde, C. (2012). *The Relationship Between Immigration and Nativism in Europe and North America*. Migration Policy Institute.
- Pirro, A. L. P. (2015). *The Populist Radical right in Central and Eastern Europe: İdeology, impact, and electoral performance*. Routledge studies in extremism and democracy. Abingdon. Oxon; New York. NY: Routledge.
- Pytlas, B. (2018). "Radical Right Politics in East and West: Distinctive yet equivalent". *Sociology Compass*. 12(11). e12632. doi:10.1111/soc4.12632
- Rydgren, J. (2005). "Is Extreme Right-Wing Populism Contagious? Explaining the Emergence of a New Party Family". *European Journal of Political Research*. 44(3). 413-437. doi:10.1111/j.1475-6765.2005.00233.x

- Salaymeh, L. ve Lavi, S. (2021). "Secularism". S. Goldberg, S. Ury ve K. Weiser (Ed.), *Key Concepts in the Study of Antisemitism* içinde (ss. 257-271). Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-030-51658-1_20
- Sayyid, S. (2018). "Islamophobia and the Europeanness of the other Europe". *Patterns of Prejudice*. 52(5). 420-435. doi:10.1080/0031322X.2018.1512481
- Scrinzi, F. (2017). "A 'New' National Front? Gender, Religion, Secularism and the French Populist Radical Right". M. Köttig, R. Bitzan ve A. Petö (Ed.), *Gender and Far Right Politics in Europe* içinde (ss. 127-140). Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-43533-6_9
- Skenderovic, D. ve Späti, C. (2019). "From Orientalism to Islamophobia: Reflections, Confirmations, and Reservations". *ReOrient*. 4(2). 130-143. doi:10.13169/reorient.4.2.0130
- Spektorowski, A. (2012). "The French New Right: Multiculturalism of the right and the recognition/exclusionism syndrome". *Journal of Global Ethics*. 8(1). 41-61. doi:10.1080/17449626.2011.635688
- Taguieff, P. A. (1990). "The New Cultural Racism in France". *Telos*. 1990(83). 109-122. doi:10.3817/0390083109
- Taguieff, P. A. (2017). *Antisemitizm*. (I. Ergüden, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Traverso, E. (2016). *Yahudi Modernitesinin Sonu: Muhafazakâr Bir Dönüm Noktasının Tarihi*. (Z. Bursa, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Uzunçayır, C. (2020). *Post-faşist Dönemde Avrupa Aşırı Sağ: Almanya ve İtalya Örnekleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.
- Yazmacı, Ü. (2013). "Basitleştirmek, İfşa Etmek, Gizemini Çözmek: Pierre-André Taguieff ve Seküler Zamanlarda Antisemit Komplocu Tahayyül". *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*. 1(1). 153-180.
- Yeğenoğlu, M. (2016). *Avrupa'da İslâm, Göçmenlik ve Konukseverlik*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları ; Göç çalışmaları (1. baskı.). Şili. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Zúquete, J. P. (2008). "The European Extreme-Right and Islam: New Directions?". *Journal of Political Ideologies*. 13(3). 321-344. doi:10.1080/13569310802377019